

Universiteit Utrecht

Universiteit Utrecht
Master Psychologie, Kinder- en Jeugdpsychologie

THESIS

**Kan openheid over seks en relaties met ouders de internalisatie van
seksuele normen en waarden uit de media voorkomen?**

Marije van Manen 3055264

13 juli 2011

Begeleider: Dr. G. Overbeek

Voorwoord

Het huidige onderzoek is uitgevoerd in het kader van mijn master-thesis. Het onderwerp seksuele mediaconsumptie sprak mij aan vanwege de maatschappelijke ophef over de toename van seksuele beelden in de media. Graag wilde ik weten of deze ophef gegrond was. Tijdens het schrijven van mijn thesis viel mij op dat vele populaire media verontrustende uitspraken deden over het seksuele mediagebruik van de jeugd terwijl in wetenschappelijke studies nog geen oorzakelijk verband was gevonden. Deze thesis heeft mijn kennis over het onderwerp vergroot en het heeft mij doen beseffen dat seksuele mediaconsumptie mogelijk minder effect heeft op de seksuele ontwikkeling van jongeren dan vaak wordt gesuggereerd. Daarnaast heb ik meer inzicht gekregen in het uitvoeren en interpreteren van statistische analyses. Nu mijn thesis is afgerond wil ik graag een aantal mensen bedanken. Allereerst mijn scriptiebegeleider Geertjan Overbeek. De vele bijeenkomsten, deadlines, feedback en uitleg hebben er voor gezorgd dat ik (voor mijn doen) gestructureerd bleef werken en niet te ver van het uitgestippelde pad afraakte. Ook wil ik mijn studiegenootjes, familie en vrienden bedanken omdat zij mij hebben gesteund en de uren in de bieb aangenamer hebben gemaakt.

Inhoudsopgave

	pagina
Samenvatting	3
Abstract	4
Inleiding	5
Methoden	10
Resultaten	14
Discussie	21
Literatuurlijst	26

Samenvatting

Inleiding: in dit longitudinale onderzoek werd de volgende onderzoeksvraag getoetst: kan openheid over seks en relaties met ouders de internalisatie van seksuele normen en waarden uit de media voorkomen, en zo het verband tussen mediaconsumptie en de ontwikkeling van permissieve seksuele attitudes en (risicovol) seksueel gedrag bufferen? **Methoden:** in het onderzoek deden 523 scholieren tussen de 13 en 16 jaar mee. Er werd op drie meetmomenten een vragenlijst afgenomen, met intervallen van een half jaar. **Resultaten:** de resultaten lieten zien dat seksuele mediaconsumptie significant meer permissieve seksuele attitudes en risicovol seksueel gedrag voorspelde na een half jaar. Seksuele mediaconsumptie had echter een beperkte invloed op deze attitudes en gedragingen. Seksuele mediaconsumptie voorspelde niet significant meer seksueel gedrag. Openheid met ouders over seks en relaties bleek alleen de invloed van media op risicovol seksueel gedrag na een half jaar te kunnen bufferen. **Discussie:** uit dit onderzoek blijkt dat de invloed van de media op de permissieve seksuele attitudes en risicovol seksueel gedrag van adolescenten na een half jaar beperkt is. De seksuele mediaconsumptie is dan misschien ook niet de belangrijke voorspeller van (risicovolle) seksuele gedragingen en attitudes, in tegenstelling tot wat vaak in populaire media wordt beweerd. Omdat bleek dat ouders door middel van openheid over seks en relatie alleen de media invloed op risicovol seksueel gedrag na een half jaar kunnen bufferen, zijn andere typen ouder-kind communicatie waarschijnlijk meer effectief om negatieve media-invloed tegen te gaan.

Abstract

Introduction: this longitudinal study examined the following research questions: Can openness on sex and relationships with parents prevent the internalization of sexual standards and values sent by the media, and thus buffer the association between mediaconsumption and the development of permissive sexual attitudes and (risky) sexual behaviour?

Methods: 523 students of the age of 13 and 16 participated in this 1 year 3-wave longitudinal study. **Results:** findings showed sexual mediaconsumption predicts significantly more permissive sexual attitudes and risky sexual behaviour after six months. However, sexual mediaconsumption had just a limited influence on this attitudes and behaviours. Sexual mediaconsumption did not predict significantly more sexual behaviour. Openness with parents on sex and relations appeared only to buffer the influence of media on risky sexual behaviour after six months. **Discussion:** this study shows that the influence of media on the permissive sexual attitudes and risky sexual behaviour of adolescents after six months is limited. The sexual mediaconsumption is perhaps not the important predictor of (risky) sexual behaviour or attitude, unlike what is often claimed by popular media. Because openness with parents on sex and relations only buffers the influence of media on risky sexual behaviour after six months, other types of parent-child communication are probably more effective to oppose negative media-influence.

Inleiding

De adolescentie kan worden omschreven als een periode van groei en ontwikkeling. Vooral op het gebied van seksualiteit (De graaf, 2010). Adolescenten maken vele veranderingen op het gebied van seksualiteit mee. Zij hebben hun eerste romantische en seksuele relaties. In de adolescentie leren zij om op een juiste manier met seks om te gaan en om de seksuele ervaring als belonend te ervaren. Ook leren zij hoe negatieve consequenties van seksualiteit voorkomen kunnen worden (De Graaf et al., 2005).

Bij de ontwikkeling van seksualiteit is het bevorderen van een gezonde seksuele ontwikkeling van belang (Schaalma, Reinders & Kok, 2004; In: Gijs, Gianotten, Vanwesenbeeck & Weijnenborg, 2004). Een gezonde seksuele ontwikkeling bestaat onder andere uit het bespaard blijven van ongewenste zwangerschap, seksueel overdraagbare aandoeningen (SOA's), human immunodeficiency virus (HIV), discriminatie en alle vormen van seksueel geweld (Schaalma et al., 2004). Een gezonde seksuele ontwikkeling is niet altijd vanzelfsprekend. Zo bleek bijvoorbeeld 23% van de VMBO-leerlingen geen pil of condoom te hebben gebruikt, tijdens de eerste geslachtsgemeenschap. Tevens hebben 4% van de jongens en 15% van de meisjes aangegeven wel eens gedwongen te zijn tot seksuele handelingen (Vanwesenbeeck et al., 2003).

In een onderzoeksrapport waarin wordt ingegaan op het beleid om de seksuele gezondheid te bevorderen, worden zorgen uitgesproken over seksuele beelden in de media (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2007). Seksuele boodschappen en beelden van instrumentele seks zijn de laatste jaren toegenomen en veel voorkomende elementen van entertainment op televisie geworden (De Graaf, Höing, Zaagsma, & Vanwesenbeeck, 2007; Kunkel, Cope, & Biely, 1999). Deze seksuele beelden geven een vertekent beeld van de realiteit. Deze beelden zouden bij jongeren kunnen leiden tot een ongezonde seksuele ontwikkeling (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2007). Zo is gebleken dat jongeren die gemiddeld meer seksuele beelden op de televisie consumeren negen tot 17 maanden voorlopen op seksueel gedrag, in vergelijking met hun leeftijdsgenootjes die minder van deze beelden consumeren (De Graaf et al., 2007).

De meest prominente theorie, die de media-invloed op de vorming van permissieve seksuele attitudes en seksueel gedrag van jongeren voorspelt, is de sociale leertheorie van Bandura (Escobar-Chaves et al., 2005). Volgens deze sociale leertheorie leren kijkers door observatie van mediamodellen welk gedrag 'passend' en 'niet-passend' is (Ward, 2003). Ook leert de kijker welk gedrag in de toekomst beloond of bestraft zal worden. De gedragingen van de mediamodellen worden opgeslagen in een gedragscript, welke wordt teruggehaald en gebruikt

wanneer de omstandigheden het uitlokken (Ward, 2003). Dit betekent dat jongeren die meer zijn blootgesteld aan mediarolmodellen die permissieve seksuele attitudes uitdragen en seksueel gedrag vertonen, meer permissieve seksuele attitudes en (risicovol) seksueel gedrag zouden ontwikkelen.

Media-invloeden op Permissieve Seksuele Attitude

Enkele onderzoeken richten zich op het verband tussen seksuele mediaconsumptie en de vorming van permissieve seksuele attitudes. Het is gebleken dat 14- tot 18-jarige jongeren die meer televisieprogramma's met veel seksuele beelden consumeren een meer positieve houding aannemen tegenover recreatieve seks. Onder recreatieve seks wordt in dit onderzoek onder andere verstaan: het hebben van seks voor het huwelijk, seks hebben zonder dat er sprake is van een romantische relatie, vreemd gaan en seks hebben in ruil voor bijvoorbeeld geld (Ward & Friedman, 2006). Ook is gebleken dat 13- tot 16-jarige jongeren die meer videoclip op de televisie consumeren, aangeven meer permissieve seksuele attitude te hebben. Ook de consumptie van erotische beelden op televisie en internet, blijken samen te hangen met de vorming van meer permissieve attitudes over seksualiteit. Tevens is voor jongens gevonden dat zowel het consumeren van romantische films als internet-chatten samenhangt met de vorming van meer permissieve seksuele attitudes (Ter Bogt, Engels, Bogers & Kloosterman, 2010). De permissieve seksuele attitudes onderzocht in dit onderzoek zijn: seks zonder romantische relatie en seks in een vroeg stadium van een romantische relatie (Ter Bogt et al., 2010). Ook ander onderzoek wijst uit dat 12- tot 22-jarige jongeren die seksueel expliciete beelden op internet consumeren meer permissief tegenover seksuele attitudes staan dan de jongeren die geen seksueel expliciete beelden op internet consumeren. De seksuele attitudes zijn in dit onderzoek onderzocht aan de hand van tien stellingen. Voorbeeldstellingen zijn: 'het hebben van seks zonder romantische gevoelens' en 'het hebben van meerdere sekspartners' (Braun-Courville & Rojas, 2009).

Deze bovenstaande drie studies zijn cross-sectioneel uitgevoerd. Dit betekent dat er een samenhang is onderzocht. Hierdoor is het niet duidelijk of seksuele mediaconsumptie permissieve seksuele attitudes voorspelt, of dat jongeren die meer seksuele attitudes hebben, meer seksuele media opzoeken. In experimenteel onderzoek zijn 14- tot 18-jarige jongeren blootgesteld aan videofragmenten van een televisieprogramma waarin seksuele attitudes aanbod komen. Nadien is een vragenlijst afgenomen. Er is gebruik gemaakt van drie experimentele groepen en één controle groep. Het is gebleken dat de televisiefragmenten geen invloed hebben op de vorming van permissieve attitudes tegenover recreatieve seks (Ward & Friedman, 2006). In deze studie zijn de jongeren slechts eenmalig 12 minuten blootgesteld aan de seksuele mediafragmenten. Mogelijk

heeft meer frequente seksuele mediaconsumptie wel invloed op vorming van permissieve seksuele attitudes. Maar ook in recentelijk longitudinaal onderzoek is gebleken seksuele mediaconsumptie geen voorspeller is van permissieve seksuele attitudes van jongeren. In dit longitudinale onderzoek zijn jongeren tussen de 12 en 20 jaar onderzocht. Dit onderzoek heeft plaatsgevonden op twee meetmomenten, waartussen anderhalf jaar interval (Nikken & De Graaf, 2011). Om meer zekerheid te krijgen over de oorzakelijke verbanden dient vervolgonderzoek de bovenstaande resultaten te bevestigen of tegen te spreken.

Media-invloeden op Seksueel Gedrag

De invloed van seks in de media op seksueel gedrag is geregeld in cross-sectioneel onderzoek onderzocht. Zo is gebleken dat bij 12- tot 15-jarige jongeren meer seksuele mediaconsumptie samenhangt met heftiger seksueel gedrag. Onder heftig seksueel gedrag worden in deze studie seksuele handelingen verstaan zoals het 'voelen van borsten' en 'geslachtsgemeenschap' (L'Engle, Brown & Kenneavy, 2006). In een ander cross-sectioneel onderzoek is gebleken dat 14- tot 18-jarige jongeren, die meer videoclip consumeren, meer seksuele ervaring hebben in vergelijking met jongeren die minder videoclip consumeren. Seksuele ervaring is dit onderzoek gemeten aan de hand van items die liepen van 'geen ervaring met daten' tot 'geslachtsgemeenschap' (Ward & Friedman, 2006). In ander cross-sectioneel onderzoek is dit verband echter niet gevonden. Zo is gebleken dat, bij 11- tot 17-jarige jongeren, het consumeren van televisiefragmenten van seksuele gedragingen niet samenhangt met seksueel gedrag. De onderzoekers geven aan dat juist heteroseksuele scripts in televisieprogramma's bepalend zijn voor het seksuele gedrag, in plaats van de seksuele beelden zelf. Zo is gebleken dat bij vrouwen de consumptie van fragmenten over vrouwelijke verleidingstechnieken samenhangt met seksueel gedrag. Seksueel gedrag is gemeten aan de hand van items, die liepen van 'hand in hand lopen' tot 'geslachtsgemeenschap' (Tolman, Kim, Schooler & Sorsoli, 2007).

Bovenstaande onderzoeken geven geen eenduidig beeld van de media-invloed op seksueel gedrag. Tevens zijn deze onderzoeken cross-sectioneel uitgevoerd. Hierdoor is het onduidelijk of seksuele mediaconsumptie seksueel gedrag voorspelt of dat jongeren die meer ervaring hebben met seksualiteit meer seksuele media opzoeken (Brown & Newcomer, 1991).

Ook zijn er enkele longitudinale onderzoeken uitgevoerd. Een voorbeeld hiervan is een longitudinaal onderzoek, waarbij de invloed van extreem veel seksuele mediaconsumptie op seksueel gedrag is onderzocht. De 12- tot 14-jarige jongeren die extreem veel seksuele media hebben geconsumeerd blijken twee jaar later, meer seksuele ervaringen te hebben, dan hun leeftijdsgenootjes die extreem weinig seksuele media hebben geconsumeerd (Brown, L'Engle,

Pardun, Guo, Kenneavy & Jackson, 2006). Dit onderzoek betrof echter uitsluitend de selecte groep jongeren die extreem veel media consumeren. Deze resultaten zijn dus niet toepasbaar op alle jongeren uit de algemene bevolking. In ander recent longitudinaal onderzoek zijn niet alleen de extreme seksuele mediaconsumenten onderzocht. In dit longitudinale onderzoek is op twee meetmomenten, de invloed van verschillende seksuele media op seksueel gedrag van jongeren, onderzocht. Het is gebleken dat seksuele mediaconsumptie bij met name laag opgeleide jongens voorafgaat aan meer seksuele gedragingen. Voor meisjes en hoog opgeleide jongens gaat seksuele mediaconsumptie echter niet vooraf aan meer seksuele ervaring (Nikken & De Graaf, 2011). Meer longitudinaal onderzoek is nodig om deze resultaten te bevestigen, dan wel tegen te spreken.

Media-invloeden op Seksueel Risicovol Gedrag

Verschillende studies hebben de invloed van media op risicovol seksueel gedrag onderzocht. In cross-sectioneel onderzoek is de samenhang gemeten tussen het consumeren van seksuele films en seksueel risicovol gedrag. In deze studie is gebleken dat 14- tot 18-jarige jongeren die meer films met expliciete seksuele beelden hebben geconsumeerd minder vaak gebruik maakten van een anticonceptiemiddel bij het laatste seksuele contact. Ook is gebleken dat het consumeren van deze films samenhangt met minder gebruik van anticonceptie gedurende de laatste zes maanden en het oplopen van de seksueel overdraagbare ziekte chlamydia (Wingood, DiClemente, Harrington, Davies, Hook & Kim, 2001). Soortgelijke resultaten zijn gevonden in ander cross-sectioneel onderzoek. Bij jongeren, tussen de 12 en 22 jaar, is gebleken dat het consumeren van seksuele expliciete beelden op internet samenhangt met meerdere sekspartners in de afgelopen drie maanden en vaker alcohol- en middelengebruik tijdens het laatste seksuele contact. Hiernaast is gebleken dat het consumeren van seksuele beelden op internet, samenhangt met algehele hogere scores op risicovol seksueel gedrag. Risicovol seksueel gedrag is in dit onderzoek onderzocht aan de hand van verschillende items waaronder 'ervaring met prostitutie' en 'condoomgebruik bij de meest recente geslachtsgemeenschap' (Braun-Courville & Rojas, 2009).

Longitudinaal onderzoek naar het verband tussen seksuele mediaconsumptie en ervaring met tienerzwangerschap is ook uitgevoerd; hierbij is onderzocht of seksuele beelden op televisie, een ervaring met zwangerschap voor het 20ste levensjaar, kan voorspellen. De ervaring met zwangerschap voor het 20ste levensjaar zou het gevolg zijn van mediastimulatie van een permissieve attitude tegenover anticonceptiegebruik. Het is gebleken dat deze seksuele beelden daadwerkelijk ervaring met zwangerschap voor een 20ste levensjaar voorspellen. De jongeren waren tijdens de eerste meting 12 tot 17 jaar. Deze tweede meting heeft drie jaar nadien plaats gevonden (Chandra et al., 2008). In deze studie is echter alleen risico op zwangerschap

onderzocht. Hierdoor zijn andere risicovolle seksuele gedragingen, zoals gedwongen seksuele handelingen en seksuele handelingen voor de webcam, nog onderbelicht. Ook zijn in de longitudinale studie extremen van de steekproef vergeleken. Hierdoor geeft deze studie geen informatie over seksuele gedragingen van jongeren die bovengemiddeld seksuele media consumeren. Meer longitudinaal onderzoek is nodig om ook de media-invloed op divers risicovol seksueel gedrag te onderzoeken. Tevens is meer longitudinaal onderzoek nodig om kennis te verkrijgen over de media-invloed op risicovol seksueel gedrag van jongeren die bovengemiddeld seksuele media consumeren.

De Rol van Ouder-kind Communicatie

Tot nu toe zijn media-invloeden op de seksuele ontwikkeling vaak in isolatie van de bredere sociale context onderzocht. Onderzoek naar de sociale context is echter juist van belang om interventiemethoden te ontwikkelen. Zo is er nog geen onderzoek gedaan naar de rol van ouders op de mogelijke negatieve effecten van seksuele media consumptie (Escobar-Chaves et al, 2005). Wel is bekend dat de ouder-kind communicatie een positief effect kan hebben op de seksuele ontwikkeling van 14- tot 16-jarige jongeren. Zo is gebleken dat bij deze jongeren ouder-kind communicatie over seks en seksuele risico's samenhangt met meer condoomgebruik gebruik en meer communicatie over seksuele risico's met de sekspartner. Communicatie met de sekspartner over seksuele risico's hangt eveneens samen met meer condoomgebruik (Whitaker, Miller, May & Levin, 1999). Ook is gebleken dat ouderlijk monitoren wordt geassocieerd met minder seksuele partners, meer consistent gebruik van anticonceptie, betere communicatievaardigheden en meer tevredenheid over geslachtsgemeenschap bij de jongeren. De jongeren waren tussen de 12 en 25 jaar. Onder ouderlijk monitoren wordt verstaan dat ouders op de hoogte zijn van de bezigheden van de jongere (De Graaf et al., 2010). Bij gemiddeld 16-jaar oude jongeren is gebleken dat meer ouder-kind communicatie en ouderlijk monitoren, samenhangt met minder risicovol seksueel gedrag. Onder risicovol seksueel gedrag wordt in dit onderzoek bedoeld: het hebben van meerdere sekspartners hadden of geen condoomgebruik tijdens het laatste seksuele contact (Huebner & Howell, 2003).

De bovenstaande studies wijzen op een samenhang tussen ouder-kind communicatie en minder (risicovol) seksueel gedrag en meer verantwoord seksueel gedrag. Binnen deze ouder-kind communicatie is met name de spontane blootstelling vanuit de jongere functioneel gebleken. Zo is gebleken dat spontane blootstelling vanuit de jongere, het aanpassingsvermogen vergroot (Kerr & Stattin, 2000). Elf tot 13-jarige jongeren die hun ouders vaker hebben geïnformeerd over hun bezigheden, hebben over het algemeen na vier jaar minder seksuele ervaring dan hun

leeftijdsgenootjes die hun ouders minder hebben geïnformeerd (Hope & Chapple, 2005). Ouders lijken dus de seksuele ontwikkeling te kunnen beïnvloeden. Maar kunnen ouders ook het verband tussen seksuele mediaconsumptie en de vorming van seksuele attitudes en (risicovol) seksueel gedrag bufferen?

Enkele studies hebben zowel de rol van ouders als media, in combinatie met seksuele attitudes en seksueel gedrag onderzocht. Echter, geen enkele eerdere studie heeft expliciet onderzoek gedaan naar de mogelijk modererende werking van ouder-kind communicatie op het verband tussen mediaconsumptie en seksuele attitudes of seksueel gedrag. Het is, ondanks dit gebrek aan studies, echter wel aannemelijk dat specifieke vormen van ouder-kind communicatie (met name de spontane blootstelling over seksgerelateerde onderwerpen vanuit adolescenten zelf), een modererende werking zouden kunnen hebben op de invloed van seksbeelden in de media.

Zo zouden jongeren die open communiceren met ouders beter kunnen bepalen welke seksuele gedragingen zij wenselijk vinden (De Graaf, 2010). Hierdoor zullen zij mogelijk de permissieve seksuele attitudes en (risicovolle) seksuele gedragingen uit de media vaker beoordelen als niet wenselijk en niet realistisch. Als jongeren de mediabeelden als niet realistisch beoordelen, hebben zij minder kans om akkoord te gaan met deze seksuele attitudes en gedragingen uit de media, dan leeftijdsgenootjes die de mediabeelden als realistisch ervaren (Nikken & De Graaf, 2011).

De Huidige Studie

In het huidige onderzoek zal een longitudinaal onderzoekdesign met drie meetmomenten worden gebruikt, waarbij de prospectieve samenhang tussen seksuele mediaconsumptie enerzijds en permissieve seksuele attitudes, seksueel gedrag en risicovol seksueel gedrag anderzijds wordt onderzocht.

In het huidige onderzoek zal daarnaast de modererende werking van ouders op het verband tussen mediaconsumptie en seksuele ontwikkeling worden onderzocht. Dit leidt tot de volgende hypothese: Openheid over seks en relaties met ouders kan de internalisatie van seksuele normen en waarden uit de media voorkomen, en zo het verband tussen mediaconsumptie en de ontwikkeling van permissieve seksuele attitudes en (risicovol) seksueel gedrag bufferen.

Methoden

Procedure

Allereerst werd contact gelegd met verschillende scholen in de Randstad en het noordelijke gedeelte van Noord- Brabant. Er werden 137 scholen willekeurig geselecteerd. Deze scholen

ontvingen een brief waarin het doel van het onderzoek werd toegelicht en kregen daarbij de vraag of 4 á 5 derde-klassen van de betreffende school wilde deelnemen. Tevens werd vermeld dat er binnen vijf dagen telefonisch contact opgenomen zou worden om te inventariseren over de deelname van de school en eventuele afnamedata. Wanneer een school besloot deel te nemen kregen zij vooraf inzage in de vragenlijst, zodat zij ruimte kregen om vragen te stellen of eventuele deelname alsnog te weigeren. Negen scholen gaven aan te willen deelnemen aan het onderzoek. Bij het tweede en derde meetmoment werd opnieuw met de negen scholen contact per brief en telefoon gezocht. Ditmaal gaven zeven scholen aan te willen deelnemen. Omdat op een van de scholen de leerlingen die hadden deelgenomen aan meetmoment één te veel verspreid waren over verschillende klassen, was het logistiek niet mogelijk deze school nog te laten deelnemen tijdens het tweede en derde meetmoment.

Voorafgaande aan het onderzoek werden ouders van de leerlingen schriftelijk om toestemming gevraagd. Voor de afname van de vragenlijsten zelf, werden de tafels in examenopstelling gezet om privacy te waarborgen. Vervolgens werd een korte uitleg gegeven waarbij de vragenlijst en het onderzoeksteam werden geïntroduceerd. Er werd tevens benadrukt dat de vragenlijsten anoniem zouden worden verwerkt. De leerlingen mochten tijdens de afname niet onderling overleggen, maar wel vragen stellen aan de docent of aanwezige student. De leerlingen hadden 60 minuten om de vragenlijst in te vullen. Na afloop werden de vragenlijsten direct in een envelop gestoken, om de privacy van de leerlingen te bewaken.

Participanten

Tijdens het eerste meetmoment deelden 523 scholieren mee. Hiervan was 262 (50.1%) man en 229 (49.9%) vrouw. De scholieren waren tussen de 13 en 16 jaar. De gemiddelde leeftijd op meetmoment één was 14.5 jaar. Tijdens het tweede meetmoment dedden 420 leerlingen mee. Tijdens meetmoment drie waren er 455 scholieren die deelnamen. Van de 455 scholieren hadden 224 scholieren alle drie de vragenlijsten ingevuld. De scholieren zaten op middelbaar onderwijs van verschillende niveaus. Tijdens het eerste meetmoment participeerden 9.4% leerlingen van het LWOO, 58% leerlingen van het VMBO basis beroepsgericht/kader beroepsgericht, 24.1% leerlingen van het VMBO theoretisch/gemengd, 8.2% leerlingen van de HAVO en 0.2% leerlingen van het VWO (atheneum of gymnasium). In deze steekproef was 83.5% van de participanten van Nederlandse afkomst en 16.5% van allochtone afkomst. Een minderheid van de respondenten gaven aan godsdienstig te zijn (29.8%). Tenslotte gaven 93.8% van de scholieren tijdens meetmoment één aan heteroseksueel te zijn, 0.8% homoseksueel, 4.9% biseksueel en 0.6% gaven aan niet te weten wat hun seksuele geaardheid is.

Meetinstrumenten

Permissieve seksuele attitude. Onder permissieve seksuele attitude werd een permissieve houding tegenover controversiële opvattingen over seksualiteit verstaan. Permissieve seksuele attitude werd gemeten aan de hand van 11 items. Voorbeelditems waren: ‘Je hebt seks voor het huwelijk’, ‘Je hebt seks om de seks, niet omdat je verliefd bent’, ‘Je knijpt een onbekende in zijn of haar billen’, ‘Je hebt seks zonder condoom’. Dit werd gemeten aan de hand van een vijf-puntsschaal waarbij de antwoordcategorieën varieerden tussen ‘helemaal goed’ en ‘helemaal verkeerd’. De Cronbach’s alpha van deze schaal was op meetmoment één .85, op meetmoment twee .88, op meetmoment drie .87.

Seksueel gedrag. Onder seksueel gedrag werden verschillende seksuele gedragingen verstaan zoals zoenen, strelen en seks. Seksueel gedrag werd gemeten aan de hand van vijf items. Voorbeelditems waren: ‘Heb jij ooit wel een getongzoend’, ‘Heb jij ooit wel eens gevoeld en gestreeld’, ‘Heb jij ooit wel eens seks gehad (met penis in vagina)’. Dit werd gemeten aan de hand van een vier-puntsschaal waarbij de antwoordcategorieën varieerden tussen ‘best vaak’ en ‘wil ik niet zeggen’. De Cronbach’s alpha van deze schaal was op meetmoment één .85, op meetmoment twee .88, op meetmoment drie .87.

Risicovol seksueel gedrag. Onder risicovol seksueel gedrag werden onveilig seksuele gedragingen verstaan zoals het hebben van onveilige seks, gedwongen seks, en geld of andere middelen geven of krijgen in ruil voor seks. Er waren negen items beschikbaar voor deze schaal. Er werd besloten om het item ‘Heb jij ooit wel eens seks gehad met iemand van het zelfde geslacht’ te excluseren, omdat dit niet per definitie risicovol seksueel gedrag behelsde. Voorbeelditems waren: ‘Heb jij ooit wel eens seks gehad met iemand die je nog maar net kende’, ‘Heb jij ooit wel eens meegemaakt dat iemand je dwong om seksuele dingen te doen’ en ‘Heb jij ooit wel eens gestript of iets anders seksueels gedaan voor de webcam’. Dit werd gemeten aan de hand van een vier-puntsschaal waarbij de antwoordcategorieën varieerden tussen ‘best vaak’ en ‘wil ik niet zeggen’. De Cronbach’s alpha van deze schaal was op meetmoment één .88, op meetmoment twee .85, op meetmoment drie .87.

Seksuele mediaconsumptie. Onder seksueel getinte mediabeelden vielen seksueel getinte beelden in tijdschriften, televisie en op internet. Er waren tien items beschikbaar voor deze schaal. Er werd besloten om het item: ‘Hoe vaak heb jij de afgelopen zes maanden iets gelezen over seks in een tijdschrift’ te excluseren, omdat dit niet per definitie seksuele getinte beelden omvatte. Seksuele mediaconsumptie werd aan de hand van negen items gemeten. Deze items gingen in op de frequentie waarmee de adolescent seksueel expliciet materiaal consumeerden. Voorbeelditems

waren: 'Hoe vaak heb je de afgelopen zes maanden op het internet bewust gekeken naar filmpjes waarin duidelijk geslachtsdelen zichtbaar waren', 'Hoe vaak heb je de afgelopen zes maanden op internet bewust gekeken naar foto's van mensen die seks hebben met elkaar', 'Hoe vaak heb je de afgelopen zes maanden een seksblaadje of pornoboekje bekeken', 'Hoe vaak heb je de afgelopen zes maanden naar een pornovideo of dvd gekeken'. Dit werd gemeten aan de hand van een vijf-puntsschaal waarbij de antwoordcategorieën varieerden tussen 'nooit' en 'heel vaak'. De Cronbach's alpha van deze schaal was op meetmoment één .92, op meetmoment twee .99, op meetmoment drie .78.

Openheid over seks en relaties met ouders. Onder openheid over seks en relaties met ouders werd de spontane blootstelling van de adolescent aan ouders over seksuele wensen, gedragingen en relaties verstaan. Deze variabele werd onderzocht aan de hand van tien items. Voorbeelditems waren: 'Praat jij wel eens met je moeder over verliefdheid en relaties?', 'Praat jij wel eens met je vader over wat jij (nog) niet wilt doen op seksueel gebied?', 'Praat jij wel eens met je moeder over geslachtsziekten?'. Dit werd gemeten aan de hand van een vijf-puntsschaal waarbij de antwoordcategorieën varieerden tussen 'nooit' en 'heel vaak'. De Cronbach's alpha van deze schaal was op meetmoment één .86, op meetmoment twee .90, op meetmoment drie .87.

Data-analyse

Voor de analyses werd gebruik gemaakt van Statistical Package for the Social Sciences (SPSS). Allereerst werd aan de hand van een frequentietabel de gemiddelde score per onderzochte schaal berekend. Vervolgens werd aan de hand van een Pearson correlatiematrix de bivariate verbanden tussen seksuele mediaconsumptie, openheid over seks en relaties met ouders, risicovol seksueel gedrag, seksueel gedrag en tenslotte seksuele attitudes, onderzocht. Aansluitend werd een lineaire regressie analyse uitgevoerd. De afhankelijke variabelen in deze regressie waren risicovol seksueel gedrag, seksueel gedrag en permissieve attitude op meetmomenten twee en drie. Deze afhankelijke variabelen werden voorspeld aan de hand van de hoofdeffecten van seksuele mediaconsumptie en openheid over seks en relaties met ouders op meetmoment één, en de interactie tussen deze twee voorspellers op meetmoment één. Deze voorspellers werden gecontroleerd op de variabele: leeftijd, schoolniveau, sekse en de relevante attitude- of gedragsvariabele op meetmoment één.

Resultaten

Tabel 1 laat zien dat jongeren gemiddeld ‘nooit’ tot een ‘paar keer per maand’ seksuele media consumeerden. Daarnaast gaven jongeren aan gemiddeld ‘nooit’ tot ‘wel eens’ met hun ouders over seks en relaties te praten. Tevens is zichtbaar dat jongeren op meetmoment drie geringe ervaring hadden met seksuele gedragingen en zeer geringe ervaring hebben met risicovolle seksuele gedragingen. Onder seksuele gedragingen vielen voelen en strelen, tongzoenen en seks. Onder risicovolle seksuele gedragingen vielen seks zonder condoom, gedwongen seksuele handelingen en seksuele handelingen voor de webcam. In totaal gaven 37.1% van de jongeren aan ‘wel eens’ een pornosite te hebben bekeken, en 28.0% van de jongere gaven aan seks te hebben gehad. Ook gaven 10.8% van de jongeren aan seks te hebben gehad terwijl ze niet verliefd waren. Bovendien gaven 6.7% van jongeren aan te zijn gedwongen seksuele dingen te doen.

Tabel 1. Gemiddelden (M) en standaarddeviaties (SD)

	M	SD
Seksueel gedrag T1	1.68	.58
Seksueel gedrag T2	1.77	.58
Seksueel gedrag T3	1.82	.61
Risicovol seksueel gedrag T1	1.07	.26
Risicovol seksueel gedrag T2	1.07	.23
Risicovol seksueel gedrag T3	1.11	.31
Permissieve seksueel attitude T1	2.14	.54
Permissieve seksueel attitude T2	2.26	.63
Permissieve seksueel attitude T3	2.23	.59
Seksuele mediaconsumptie T1	1.47	.70
Openheid over seks met ouders T1	1.54	.55

(Risicovol) Seksueel gedrag: antwoordschalen lopen van 1 (nooit) tot 3 (best vaak).

Seksuele attitudes: antwoordschalen lopen van 1 (helemaal verkeerd) tot 5 (helemaal goed).

Seksuele mediaconsumptie en Openheid over seks aan ouders: antwoordschalen lopen van 1(nooit) tot 5 (heel vaak).

Pearson Bivariate Correlatietest

Een Pearson bivariate correlatie test werd uitgevoerd om een eerste indruk te krijgen van de samenhang tussen de onderzochte gedragsvariabelen en seksuele mediaconsumptie en openheid over seks en relaties met ouders. Tabel 2 laat zien dat er een sterke samenhang is tussen seksuele mediaconsumptie en permissieve seksuele attitude, op meetmoment één, twee en drie. Dit betekent

dat jongeren die meer seksuele media consumeerden vaker een permissieve houding aannamen ten opzichte van seks en seksuele relaties. Op gebied van seksuele gedragingen bleek dat jongeren die meer seksuele media consumeerden tevens meer ervaring hadden met seksuele gedragingen op meetmoment één, twee en drie. Opvallend was dat jongeren die meer seksuele media consumeerden meer risicovol seksueel gedrag vertoonden, op meetmoment één en twee, maar niet op meetmoment drie. Tevens bleek dat de samenhang tussen seksuele mediaconsumptie en de drie attitude- en gedragsvariabele verzwakte naarmate de tijd verstreek. Daarnaast bleek seksuele mediaconsumptie een sterkste samenhang te hebben met permissieve seksuele attitude. Verder bleken jongeren die meer met hun ouders communiceerden over seks en relaties, meer ervaring te hebben met seksuele gedragingen. Ook consumeerden deze jongeren meer seksuele media. Jongeren die meer communiceerden over seks en relaties met hun ouders lieten echter niet meer of minder risicovol seksueel gedrag zien en beschikten niet over meer of minder permissieve seksuele attitudes dan hun leeftijdsgenootjes.

Tabel 2. Pearson correlaties waarin afhankelijke variabele en voorspellende variabelen zijn weergegeven

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Permissieve seksueel attitude T1	-	.641**	.601**	.404**	.381**	.379**	.279**	.354**	.225**	.535**	-.005
2. Permissieve seksueel attitude T2	.641**	-	.626**	.309**	.387**	.330**	.096	.434**	.212**	.452**	.020
3. Permissieve seksueel attitude T3	.601**	.626**	-	.242**	.298**	.341**	.102	.182**	.345**	.327**	-.074
4. Seksueel gedrag T1	.404**	.309**	.242**	-	.811**	.679**	.415**	.412**	.354**	.309**	.212**
5. Seksueel gedrag T2	.381**	.387**	.298**	.811**	-	.817**	.359**	.509**	.516**	.277**	.202**
6. Seksueel gedrag T3	.379**	.330**	.341**	.679**	.817**	-	.381**	.415**	.499**	.192**	.133*
7. Risicovol seksueel gedrag T1	.279**	.096	.102	.415**	.359**	.381**	-	.407**	.320**	.209**	.012
8. Risicovol seksueel gedrag T2	.354**	.434**	.182**	.412**	.509**	.415**	.407**	-	.402**	.356**	.083
9. Risicovol seksueel gedrag T3	.225**	.212**	.345**	.354**	.516**	.499**	.320**	.402**	-	.087	.043
10. Seksuele media consumptie T1	.535**	.452**	.327**	.309**	.277**	.192**	.209**	.356**	.087	-	.144**
11. Openheid over seks aan ouders T1	-.005	.020	-.074	.212**	.202**	.133*	.012	.083	.043	.144**	-

* p< .05 **p< .005

Hiërarchische Regressie Analyse

Om meer inzicht te krijgen in de bovenstaande verbanden werden zes hiërarchische regressieanalyse uitgevoerd waarbij permissieve seksuele attitudes, seksueel gedrag en risicovol seksueel gedrag op meetmoment twee en drie als afhankelijke variabele werden onderzocht, deze zijn weergegeven in Tabel 3 en 4.

In de eerste set van hiërarchische analyses werd de afhankelijke variabele permissieve seksuele attitude op meetmoment twee ($N=339$) en meetmoment drie ($N=274$) onderzocht (weergegeven in Tabel 3 en 4). In Tabel 3 en 4 is zichtbaar dat sekse een significante voorspeller was van permissieve seksuele attitudes op meetmoment twee en meetmoment drie. Mannen bleken op meetmoment drie, meer permissieve seksuele attitudes te hebben dan vrouwen. Ook werd gevonden dat de permissieve seksuele attitudes op meetmoment één, zoals verwacht, significant de permissieve seksuele attitudes op meetmoment twee en drie voorspelden. Dit betekent dat de jongeren die een meer permissieve houding hadden tegenover seksuele attitudes op meetmoment één, op meetmoment twee ook meer permissieve seksuele attitudes hadden ontwikkeld. Verder bleek dat wanneer jongeren op meetmoment één meer seksuele media consumeerden dit significant meer permissieve seksuele attitudes voorspelde op meetmoment twee, maar niet op meetmoment drie (zie Tabel 4). Seksuele mediaconsumptie verklaarde ongeveer 1% van de permissieve seksuele attitudes op meetmoment twee. Dit betekent dat mediaconsumptie slechts een zeer beperkt deel van de ontwikkeling van permissieve seksuele attitudes verklaarde (op meetmoment twee). Openheid over seks en relaties met ouders bleek geen significante voorspeller van permissieve seksuele attitudes op meetmoment twee en drie. Dit betekent dat openheid over seks en relaties met ouders geen invloed heeft op de ontwikkeling van permissieve seksuele attitudes bij de jongeren. Daarnaast was er geen sprake van een interactie-effect tussen seksuele mediaconsumptie en openheid over seks en relaties met ouders op de vorming van permissieve seksuele attitudes. Dit betekent dat openheid over seks en relaties met ouders geen invloed heeft op het verband tussen mediaconsumptie en de vorming van permissieve seksuele attitudes. Het totale model verklaarde ongeveer 43% van de permissieve seksuele attitudes op meetmoment twee en 41% van de permissieve seksuele attitudes op moment drie (de verklaarde varianties voor het totale modellen zijn weergegeven in Tabel 3 en 4).

In een tweede set van hiërarchische regressie analyses werd de afhankelijke variabele seksueel gedrag op meetmoment twee ($N=328$) en meetmoment drie ($N=266$) onderzocht (weergegeven in Tabel 3 en 4). Zichtbaar is dat sekse, leeftijd en schoolniveau op meetmoment één geen significante voorspellers waren van seksueel gedrag op meetmoment

twee en drie. Seksueel gedrag op meetmoment één was, zoals verwacht, wel een significante voorspeller van seksueel gedrag op meetmoment twee en drie. Dit betekent dat de jongeren die meer ervaring hadden met seksueel gedrag op meetmoment één, ook meer seksuele ervaring hadden op meetmoment twee en drie. Opvallend was dat seksuele mediaconsumptie geen seksueel gedrag bij jongeren op meetmoment twee en drie voorspelde. Dit betekent dat jongeren die meer seksuele media consumeren later niet meer kans hebben om seksueel gedrag te vertonen. Ook bleek openheid over seks en relaties met ouders geen significante voorspeller van seksuele gedragingen op meetmoment twee en drie te zijn. Dit betekent dat jongeren die op meetmoment één minder open communiceerden met ouders over seks en relaties, niet meer of minder seksueel gedrag vertoonden op meetmoment twee en drie. Ook was er geen sprake van een interactie-effect tussen seksuele mediaconsumptie en openheid over seks en relaties met ouders op seksueel gedrag. Dit betekent dat openheid over seks en relaties met ouders geen modererende werking heeft op het verband tussen seksuele mediaconsumptie en seksueel gedrag. Het totale model verklaarde ongeveer 65% van het seksuele gedrag op meetmoment twee en 44% van het seksuele gedrag op moment drie (de verklaarde varianties voor de totale modellen zijn weergegeven in Tabellen 3 en 4).

In een derde set van hiërarchische regressie analyses werd de afhankelijke variabele risicovol seksueel gedrag op meetmoment twee ($N=304$) en meetmoment drie ($N= 251$) onderzocht (weergegeven in Tabel 3 en 4). In model vier is zichtbaar dat sekse en leeftijd geen significante voorspellers waren van het risicovolle seksuele gedrag op moment twee en drie. Schoolniveau bleek wel een significante voorspeller van risicovol seksueel gedrag op tijdstip twee. Dit betekent dat jongeren die hoog middelbaar onderwijs volgen minder kans hebben om later risicovol seksueel gedrag te vertonen. Het risicovol seksueel gedrag op meetmoment één is, zoals verwacht, een significante voorspeller van risicovol seksueel gedrag op meetmoment twee en drie. Dit betekent dat jongeren die meer ervaring hadden met risicovol seksueel gedrag op meetmoment één, ook meer risicovol seksueel gedrag vertoonden op meetmoment twee en drie. Seksuele mediaconsumptie bleek een voorspeller van risicovol seksueel gedrag op meetmoment twee maar niet op meetmoment drie. Dit betekent dat jongeren die veel seksuele media consumeren later meer kans hebben om risicovol seksueel gedrag te ontwikkelen. Seksuele mediaconsumptie verklaarde ongeveer 6% van het risicovolle seksuele gedrag op meetmoment twee. Dit betekent dat mediaconsumptie slechts een zeer beperkt deel van het risicovolle gedrag verklaarde (op meetmoment twee). Openheid over seks en relaties met ouders bleek geen significante voorspeller van risicovol seksueel gedrag op meetmoment twee en drie. Wel bleek een interactie-effect tussen seksuele mediaconsumptie en openheid

over seks en relaties met ouders, risicovol seksueel gedrag op meetmoment twee te voorspellen. Om deze interactie nader te onderzoeken werd de steekproef onderverdeeld in jongeren die minder dan gemiddeld communiceerden met hun ouders over seks en relaties en jongeren die meer dan gemiddeld communiceerden met hun ouders over seks en relaties. Deze verdeling is uitgevoerd aan de hand van een split-file waarbij de gemiddelde score op de variabele (openheid over seks en relaties met ouders) als verdelingspunt werd genomen (Tabel 1). Vervolgens werd een bivariate correlatie uitgevoerd voor zowel de groep jongeren die onder als boven het gemiddelde scoorde op deze variabele. Bij de jongeren die weinig over seks en relaties communiceerden met ouderen werd een correlatiecoëfficiënt gevonden van .453. Dit wordt beoordeeld als een matig sterke samenhang (Cohen, 1988). Deze samenhang bleek significant ($p < .001$). Dit betekent dat de jongeren die op meetmoment één veel seksuele media consumeerden, op meetmoment twee meer risicovol seksueel gedrag vertoonden dan de jongeren die minder seksuele media consumeerden (op meetmoment één). Bij de jongeren die veel met ouders over seks en relaties communiceerden werd een correlatiecoëfficiënt gevonden van .173. Dit wordt beoordeeld als een zwakke samenhang (Cohen, 1988). Deze samenhang bleek niet significant ($p > .05$). Dit betekent dat jongeren die op meetmoment één veel seksuele media consumeerden, op meetmoment twee niet meer risicovol seksueel gedrag vertoonden dan de jongeren die minder seksuele media consumeerden (op meetmoment één).

Het totale model verklaarde 26% van het risicovolle seksuele gedrag op meetmoment twee en ongeveer 12% van het risicovolle seksuele gedrag op moment drie (de verklaarde varianties voor de totale modellen zijn weergegeven in Tabel 3 en 4).

Tabel 3. Lineaire regressie analyse afhankelijke variabele seksueel gedrag meetmoment twee

	Permissieve seksuele attitude T2	Seksueel gedrag T2	Risicovol seksueel gedrag T2
Model 1			
Sekse T1	-.295*	-.116*	-.166**
Leeftijd T1	.015**	.149**	.031
Schoolniveau T1	-.004	-.073	-.078
Model 2			
Sekse T1	-.141**	-.051	-.174**
Leeftijd T1	.026	.050	.031
Schoolniveau T1	-.058	-.003	-.098
Gedragvariabele T1	.611**	.797**	.410**
Model 3			
Sekse T1	-.095*	-.038	-.036
Leeftijd T1	.020	.050	.027
Schoolniveau T1	-.060	-.004	-.109*
Gedragvariabele T1	.564**	.791**	.375**
Seksuele mediaconsumptie T1	.118*	.026	.281**
Model 4			
Sekse T1	-.094	-.042	-.039
Leeftijd T1	.019	.052	.029
Schoolniveau T1	-.062	-.001	-.105*
Gedrag variabele T1	.562**	.787**	.375**
Seksuele mediaconsumptie T1	.122*	.020	.275**
Openheid seks en relaties aan ouders T1	-.013	.027	.026
Model 5			
Sekse T1	-.094*	-.043	-.048
Leeftijd T1	.019	.052	.025
Schoolniveau T1	-.062	-.002	-.107
Gedragvariabele T1	.561**	.786**	.364*
Seksuele mediaconsumptie T1	.145	.060	.601**
Openheid seks en relaties aan ouders T1	.006	.060	.293*
mediaconsumptie *openheid ouders T1	-.033	-.059	-.471*
Total Model ΔR^2	.429	.654	.260

* $p < .05$ ** $p < .005$. De gegeven waarden zijn Beta waarden

Tabel 4. Lineaire regressie analyse afhankelijke variabele seksueel gedrag meetmoment drie

	Permissieve seksuele attitude T3	Seksueel gedrag T3	Risicovol seksueel gedrag T3
Model 1			
Sekse T1	-.357**	.009	-.082
Leeftijd T1	-.020	.055	.109
Schoolniveau T1	.007	.016	-.034
Model 2			
Sekse T1	-.205**	.062	-.081
Leeftijd T1	.006	.014	.081
Schoolniveau T1	-.045	.036	-.041
Gedragvariabele T1	.542**	.677**	.316**
Model 3			
Sekse T1	-.238**	.075	-.091
Leeftijd T1	.013	.013	.081
Schoolniveau T1	-.043	.034	-.040
Gedragvariabele T1	.581**	.670**	.317**
Seksuele mediaconsumptie T1	-.095	.029	-.019
Model 4			
Sekse T1	-.230**	.077	-.093
Leeftijd T1	.009	.012	.082
Schoolniveau T1	-.045	.034	-.039
Gedragvariabele T1	.577**	.671**	.316**
Seksuele mediaconsumptie T1	-.081	.031	-.022
Openheid seks en relaties aan ouders T1	-.041	-.008	.012
Model 5			
Sekse T1	-.224**	.076	-.094
Leeftijd T1	.009	.012	.082
Schoolniveau T1	-.038**	.033	-.040
Gedragvariabele T1	.591*	.672**	.316**
Seksuele mediaconsumptie T1	-.295*	.058	-.002
Openheid seks en relaties aan ouders T1	-.201*	.013	.027
mediaconsumptie T1* openheid ouders T1	.299	-.039	-.027
Total Model ΔR^2	.410	.442	.121

* $p < .05$ ** $p < .005$. De gegeven waardes zijn Beta waardes

Discussie

De resultaten uit deze longitudinale studie duiden op een beperkte invloed van seksuele mediaconsumptie op de ontwikkeling van seksuele attitudes en risicovol seksueel gedrag, op korte termijn. Openheid met ouders over seks en relaties kon alleen de invloed van seksuele mediaconsumptie op risicovol gedrag, op korte termijn, bufferen.

Media-Invloed op Seksuele Attitude, Seksueel Gedrag en Risicovol Seksueel Gedrag

Een van de hoofdhypotheses betrof de verwachting dat seksuele mediaconsumptie de vorming van seksuele permissieve attitudes zou voorspellen. Deze hypothese is niet volledig bevestigd. Gevonden is dat de seksuele mediaconsumptie van adolescenten de vorming van hun seksuele attitude voor een zeer beperkt deel, en dan met name op de korte termijn, voorspelt. Hoewel uit eerder cross-sectioneel onderzoek een verband tussen seksuele mediaconsumptie en permissieve seksuele attitude naar voren komt, is uit longitudinaal onderzoek gebleken dat seksuele mediaconsumptie niet vooraf ging aan de vorming van permissieve seksuele attitudes (e.g., Ward & Friedman, 2006; Ter Bogt et al., 2010; Nikken & De Graaf, 2011). In de genoemde longitudinale studie was er sprake van twee meetmomenten met een interval van anderhalf jaar (Nikken & De Graaf, 2011). De huidige studie en de studie van Nikken en De Graaf (2011) spreken elkaar ogenschijnlijk tegen. Toch hoeven de bevindingen elkaar niet uit te sluiten. Zo is uit huidig onderzoek gebleken dat seksuele mediaconsumptie de vorming van permissieve seksuele attitudes voorspelt na een half jaar, maar niet na een jaar. Daarnaast is uit het onderzoek van Nikken en De Graaf (2011) gebleken dat seksuele mediaconsumptie de permissieve seksuele attitude ook niet na anderhalf jaar voorspelt. Mogelijk beïnvloedt seksuele mediaconsumptie enkel de vorming van permissieve seksuele attitude na een half jaar, en heeft deze mediaconsumptie geen invloed meer op permissieve seksuele attitude vorming na een jaar en anderhalf jaar.

Een andere hypothese was dat seksuele mediaconsumptie seksuele gedragingen van adolescenten zou voorspellen. Deze hypothese is niet bevestigd. In huidig onderzoek is gebleken dat er een samenhang is tussen seksuele mediaconsumptie en seksueel gedrag. Deze samenhang is ook in eerder onderzoek aangetoond (e.g.: Ward & Friedman, 2006; L'Engle et al., 2006). Dit betekent dat de jongeren die meer seksuele media consumeren ook meer seksueel gedrag vertonen. Bij de onderzochte groep jongeren blijkt echter dat seksuele mediaconsumptie geen seksueel gedrag voorspelt. Deze bevindingen zijn in strijd met bevindingen uit eerder longitudinaal onderzoek, waaruit is gebleken dat extreem veel seksuele mediaconsumptie meer seksueel gedrag voorspelt (Brown et al., 2006). Een verklaring voor deze tegengestelde bevindingen kan zijn, dat de jongeren in het huidige onderzoek 'nooit', of 'wel eens' seksuele media consumeren. Beide onderzoeken hebben dus een andere intensiteit van seksuele mediaconsumptie onderzocht. Mogelijk zijn de effecten van extreme mediaconsumptie op seksueel gedrag sterker dan die van een beperkte mediaconsumptie, zoals gemeten in het huidige onderzoek.

Een laatste hypothese betrof de verwachting dat seksuele mediaconsumptie risicovol seksueel gedrag zou voorspellen. Deze hypothese is niet volledig bevestigd. Bij de onderzochte groep jongeren is gebleken dat seksuele mediaconsumptie slechts na een half jaar in kleine mate het risicovolle seksuele gedrag van jongeren voorspelt. Jongeren die meer seksuele media consumeren hebben dus na een half jaar meer ervaring met risicovol seksueel gedrag. Seksuele mediaconsumptie heeft na een jaar echter geen invloed op het risicovolle seksuele gedrag van de jongeren. Deze resultaten komen niet overeen met bevindingen uit eerder onderzoek. Zo is uit eerder longitudinaal onderzoek gebleken dat jongeren die vaker seksuele media consumeren meer ervaring hebben met een zwangerschap onder het 20ste levensjaar. Zwangerschap kan een gevolg zijn risicovol seksueel gedrag (Chandra et al., 2008). Een mogelijke verklaring voor deze tegenstrijdige bevindingen is dat de bevindingen in dit longitudinale onderzoek zijn gebaseerd op jongeren die extreem veel seksuele media consumeren. In het huidige onderzoek consumeren jongeren ‘nooit’ of ‘wel eens’ seksuele media. Zoals al eerder is besproken zijn de effecten van extreme mediaconsumptie op seksueel risicovol gedrag mogelijk sterker dan de effecten van beperkte mediaconsumptie, zoals gemeten in het huidige onderzoek.

De Invloed van Ouder-kind Communicatie

Ondanks dat dit onderzoek, met name op korte termijn, één significant buffereffect van ouder-kind communicatie (op het verband tussen seksuele mediaconsumptie en risicovol seksueel gedrag) opleverde, is het algemene beeld dat ouders de media-invloed slechts minimaal kunnen bufferen. Zo bleek dat openheid over seks en relaties geen modererende werking had op het verband tussen mediaconsumptie en de vorming van permissieve seksuele attitudes en seksueel gedrag. Dit was niet conform de verwachtingen. Zo is uit ander longitudinaal onderzoek gebleken dat mediaopvoeding (kritische commentaar van ouders op mediabeelden) de vorming van permissieve seksuele attitudes bij meisjes vermindert (Nikken & De Graaf, 2011). Een verklaring voor deze tegenstrijdige bevindingen kan zijn, dat het type ouder-kind communicatie in beide onderzoek verschillen. In het huidige onderzoek is communicatie over seks en relaties in het algemeen onderzocht. In het longitudinaal onderzoek van Nikken en De Graaf, daarentegen, stond communicatie over mediabeelden centraal (i.e., mediaopvoeding). De mediaopvoeding leert jongeren media kritisch te analyseren. Mogelijke heeft mediaopvoeding juist daardoor een sterker effect op het voorkomen van de internalisatie van seksuele normen en waarden uit de media, dan ouder-kind communicatie over seks en relaties.

Methodologische kanttekeningen

Er zijn verschillende methodologische kanttekeningen te plaatsen bij het huidige onderzoek.

Ten eerste is gebleken dat de jongeren in deze steekproef weinig seksuele ervaring hebben. Zo is gebleken dat de jongeren in deze steekproef gemiddeld ‘nooit’ tot ‘wel eens’ seksueel gedrag vertonen. Slechts 28% van deze jongeren blijkt ervaring te hebben met geslachtsgemeenschap. Het is tevens gebleken dat de jongeren in deze steekproef gemiddeld vrijwel nooit risicovol seksueel gedrag vertonen. De gemiddelde leeftijd bij de eerste keer geslachtsgemeenschap is 16.6 jaar (Graaf, Meijer, Poelman & Vanwesenbeeck, 2005). Om de effecten van seksuele mediaconsumptie op de gehele seksuele ontwikkeling goed te kunnen onderzoeken, is het wenselijk om de jongeren in vervolgonderzoek langer te volgen, tot na hun 17de. Dit zou meer inzicht geven over de effecten van media op meer gevorderd seksueel gedrag. Mogelijk heeft seksuele media meer invloed de seksuele ontwikkeling op latere leeftijd.

Ten tweede blijkt in ander longitudinaal onderzoek dat de seksuele mediaconsumptie met name invloed heeft op een specifieke groep jongeren. Zo is gebleken dat bij meisjes seksuele mediaconsumptie niet vooraf gaat aan seksuele ervaring. Voor laagopgeleide jongens is dit echter wel gebleken (Nikken & De Graaf, 2011). In het huidige longitudinale onderzoek is niet onderzocht of opleidingsniveau en sekse het verband tussen seksuele mediaconsumptie en seksueel gedrag en attitudes beïnvloedt. Er wordt geadviseerd om dit in vervolgonderzoek te onderzoeken, zodat deze ontvankelijkheid voor media-invloeden bij deze specifieke groep jongeren bevestigd dan wel tegengesproken wordt. Mocht deze specifieke groep jongeren namelijk meer ontvankelijk zijn voor deze media-invloeden, dan is het van belang dat er specifieke interventiemethoden voor deze groep ontwikkeld worden.

Ten derde is in dit huidige longitudinale onderzoek niet gecontroleerd voor onder andere religie en gezinsstructuur – terwijl deze variabelen de samenhang tussen seksuele mediaconsumptie en seksuele activiteit kunnen verzwakken (Collins et al., 2004). Mogelijk blijkt, na toevoeging van deze variabelen, dat seksuele mediaconsumptie geen invloed heeft op de vorming van permissieve seksuele attitudes en risicovol seksueel gedrag (na een half jaar).

Conclusie

Uit deze studie blijkt dat seksuele mediaconsumptie slechts een zeer beperkt deel van de permissieve seksuele attitudes en (risicovolle) seksuele gedragingen voorspelt. In populaire

media wordt echter vaak beweerd dat seksuele media een belangrijke voorspeller is van deze attitudes en gedragingen. Gezien de gevonden resultaten in de huidige studie lijkt deze ophef over ernstige effecten van seksuele mediaconsumptie niet gegrond. Onderzoek naar meer belangrijke voorspellende factoren voor de ontwikkeling van (risicovolle) seksuele attitudes en gedragingen is dus van belang.

Verder wijst deze studie uit dat de invloed van seksuele media in kleine mate kan worden gebufferd door openheid over seks en relaties met ouders. Het is aannemelijk dat andere type ouder-kind communicatie een sterkere werking hebben op het verminderen van internalisatie van seksuele normen en waarden uit de media.

Referentielijst

- Bogt, T. ter, Engels, R. C. M. E., Bogers, S., & Kloosterman, M. (2010). "Shake it baby, shake it": Media preferences, sexual attitudes and gender stereotypes among adolescents. *Sex Roles, 63*, 844-859.
- Braun-Courville, D. K., & Rojas, M. (2009). Exposure to sexually explicit web sites and adolescent sexual attitudes and behaviors. *Journal of Adolescent Health 45*, 156–162.
- Brown, J. D, Halpern, C. T., & L'Engle, K. L. (2005). Mass media as a sexual super peer for early maturing girls. *Journal of Adolescent Health 36*, 420–427.
- Brown, J. D., L'Engle, K. L., Pardun, C. J., Guo, G., Kenneavy, K., & Jackson, C. (2006). Sexy media matter: Exposure to sexual content in music, movies, television, an magazines predict black and white adolescents' sexual behavior. *Pediatrics 117*, 1018-1027.
- Brown, J. D., & Newcomer, S. F. (1991). Television viewing and adolescents' sexual behavior. *Journal of Homosexuality, 21*(77).
- Chandra, A., Martino, S. C., Collins, R. L., Elliott, M. N., Berry, S. H., Kanouse, D. E., & Miu, A. (2008). Does watching sex on television predict teen pregnancy? Findings from a national longitudinal survey of youth. *Pediatrics, 122*, 1047-1054.
- Cohen, J., (1988). *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Collins, R., Elliott, M., Berry, S., Kanouse, D., Kunkel, D., Hunter, S., & Miu, A. (2004). Watching sex on television predicts adolescent initiation of sexual behavior. *Pediatrics, 114*, 280-289.
- DiLorio, C, Dudley, W. N, Soet J. E., & McCarty, F. (2004). Sexual possibility situations and sexual behaviors among young adolescents: The moderating role of protective factors. *Journal of Adolescent Health 35*(6).
- Escobar-Chaves, S. L., Tortolero, S. R., Markham, C. M, Low, B. J., & Thickstun, P. (2005). Impact of the media on adolescent sexual attitudes and behaviors. *Pediatrics, 116*, 303-326.
- Hope, T. L., & Chapple, C. L. (2005). Maternal characteristics, parenting, and adolescent sexual behavior: The role of self-control. *Deviant Behavior, 26*, 25-45.
- Huebner, A. J., & Howell, L. W. (2003). Examining the relationship between adolescent sexual risk-taking and perceptions of monitoring, communication, and parenting styles. *Journal of Adolescent Health, 33*, 71-78.

- Gijs, L., Gianotten, W., Vanwesenbeeck, I., & Weijnenborg (2004). *Seksuologie*. Houten, Nederland: Bohn Stafleu van Loghum.
- Graaf, H., de (2010). *Parenting en adolescent sexual health*. Delft, Nederland: Uitgeverij Eburon.
- Graaf, H. de, Höing, M., Zaagsma, M., & Vanwesenbeeck, I. (2007). *Tienseks; vormen van instrumentele seks onder tieners*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.
- Graaf, H., de, Meijer, S, Poelman, J., & Vanwesenbeeck, I. (2005). *Seks onder je 25ste. Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2005*. Delft, Nederland: Uitgeverij Eburon.
- Graaf, H., de, Neeleman, A., Vennix, P., & Son-Schoones, N., van, (2004). De seksuele levensloop. In: L. Gijs (eds.). *Seksuologie* (pp. 167 -190). Houten, Nederland: Bohn Stafleu.
- Graaf, H., de, Vanwesenbeeck, I., Woertman, L., Keijsers, L., Meijer, S., & Meeus, W. (2010). Parental support and knowledge and adolescents' sexual health: Testing two mediational models in a national Dutch sample. *Journal of Youth Adolescence*, 39, 189-198.
- Jaccard, J., Dodge, T., & Dittus, P. (2002). Parent-adolescent communication about sex and birth control: A conceptual framework. *New directions for child and adolescent development*, 97.
- Kerr, M., & Stattin, H., (2000). Parental monitoring: A reinterpretation. *Child Development*, 71(4), 1072-1085.
- Kunkel, D. Cope, K. M., & Biely, E. (1999). Sexual messages on television: Comparing findings from three studies. *The journal of sex research*, 36(3), 230-236.
- L'Engle, K. L., Brown, J. D., & Kenneavy, K. (2006). The mass media are an important context for adolescents' sexual behavior. *Journal of Adolescent Health*, 38, 186–192.
- Metzler, C. W., Noell, J., Biglan, A., Ary, D., & Solkowski, K. (1994). The social context form risky sexual behaviour among adolescents. *Journal of Behavioral Medicine*, 17(4).
- Miller, B. C., & Brent C. (2002) 'Family influences on adolescent sexual and contraceptive behavior'. *Journal of Sex Research*, 39(1), 22-26.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2007). *Meer kansen voor vrouwen: Emancipatiebeleid 2008-2011*. Verkregen via <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/publicaties-pb51/meer-kansen-voor-vrouwen.html>

- Nikken, P., & Graaf, H., van (2011). *Seks in de media: Wat doen jongeren ermee? Een onderzoek met twee metingen*. Verkregen via <http://www.nji.nl/publicaties>
- Tolman, D., Kim, J., Schooler, D., & Sorsoli, C. (2007). Rethinking the associations between television viewing and adolescent sexuality development: Bringing gender into focus. *Journal of Adolescent Health, 40*, 84.e9–84.e16.
- Vanwesenbeeck, I. Bakker, F., Fulpen, M. van, Paulussen, T., Poelman, J., & Schaalma, H. (2003). Seks en seksuele risico's bij VMBO-scholieren anno 2002. *Tijdschrift voor Seksuologie, 27*, 30-39.
- Ward, L. M. (2002). Does television exposure affect emerging adults' attitudes and assumptions about sexual relationships? Correlational and experimental confirmation. *Journal of Youth and Adolescence, 31*(1), 1-15.
- Ward, L. M. (2003). Understanding the role of entertainment media in the sexual socialization of American youth: A review of empirical research. *Developmental Review, 23*, 347-388.
- Ward, L. M., & Friedman, K. (2006). Using TV as a guide: Association between television viewing and adolescents' sexual attitudes and behavior. *Journal of Research on Adolescence, 16*, 133–156.
- Ward, L. M., & Rivadeneyra, R. (1999). Contributions of entertainment television to adolescents' sexual attitudes and expectations: The role of viewing amount versus viewer involvement. *The Journal of Sex Research, 36*(3), 237-249.
- Whitaker, D. J., Miller, K. S., May, D., & Levin, M (1999). Teenage partners' communication about sexual risk and condom use: The importance of parent-teenager discussions. *Family Planning Perspectives, 31*, 117–121.
- Whitaker, D. J., & Miller, K. S. (2000). Parent-adolescent discussions about sex and condoms. *Journal of Adolescent Research, 15*, 251–273.
- Wingood, G., DiClemente, R., Harrington, K., Davies, S., Hook, E., & Kim, O. (2001). Exposure to X-rated movies and adolescents' sexual and contraceptive-related attitudes and behaviors. *Pediatrics, 107*, 1116-1119.